MARIUS ROBESCU

„Spiritul însetat de real"

O poezie discretă, afectiv, şi sobră, sub raportul expresiei, scrie Marius Robescu, a cărui antologie recentă din colecţia „Hyperion" ***Spiritul însetat de real)*** cuprinde piesele considerate reprezentative de poetul însuşi din cele cinci cărţi publicate pînă acum, plus un număr mare de inedite, care ar putea constitui sumarul unei a şasea. Evoluţia poetului este evoluţia poeziei înseşi în două decenii. Dar să parcurgem antologia.

Un anume aer de epocă este sesizabil în poeziile de început, de prin 1966-l967, în atitudini şi în limba încă nespecifică, impregnate de ecouri din loan Alexandru, Adrian Păunescu cel de atunci sau, mai general, din noii „tradiţionalişti": *„Ce coborît e cerul, Doamne, / lîngă stîlpii de susţinere ai lumii/fi cum pot fi eu fericit / pe o astfel de vreme de ceaţă! / Toamna a imaginat un haos vegetal / şi se lasă bolta pe noi / caldă ca o burtă de cal".* Sau: *„Crud şi tulbure a înviat / chinul preschimbării In şerpi. /Boul divin aleargă sub cîmpie /suindu-şi coarnele prin ierbi".* Nota adevărată a poeziei lui Marius Robescu fiind alta, şi anume o interiorizare reflexivă, un intimism melancolic şi delicat, poetul se desface curînd de lanţurile înrâuririlor ca să scrie mici poeme, admirabile prin lapidaritate, potrivite cu temperamentul său contemplativ şi singuratic. Iată o ***Odisee*** redusă la scară, în care poetul-Ulise se lasă pradă reveriei întoarcereii, incapabil de o altă activitate decît aceea a imaginaţiei sale nostalgice: „ *Epice podişuri, cimpuri de margine / fericite de ploi, acolo te afli / sub steaua vibratilă o, draga mea, / şi n-am altă dorinţă acum / în afara unui casnic îndemn / nepotrivit, n-am altă dorinţă / pe vîsle culcat, cu nările pline / de sare jilavă şi fum... || Roşii săgeţi trimit înainte, / la pragul tău mă închipui /sub glugă, necunoscut".* La fel de frumoasă e şi poezia ***Darul,*** în care concentrarea extremă, dar şi recuzita (zidurile, scutul, săgeţile) nu sînt străine de ***Patimile*** lui Mircea Ciobanu: „ *Iţi dăruiesc sfîrşitul întîmplârii. / O generozitate mult mai crudă / mi-ar trebui, dar n-am puterea. | Atît de blînd îmi vei vorbi | primindu-mă din nou, absurd / paznic al zidurilor arse. / Ci slînd alături rănile se-ating. / Nefericirea mea îţi înfloreşte scutul, / sînge străin împodobeşte neştiut / pieptul şi braţele eroului, / Cînd sînt în mine forţele ce ning / succesul tău e că s-au dus cocorii / iar porţile surpîndu-se acum / demult sînt biciuite de săgeţi. / Mă ştiu învinsul tău de la-nceput, / acesta-i darul pentru care lupt".* Se remarcă aceeaşi orientare regresivă a spiritului, aceeaşi orientare regresivă a spiritului, aceeaşi mişcare de întoarcere şi de împăcare, ca şi lipsa dorinţei, de luptă. Poeziile de dragoste denotă, toate.

absenţa temperamentului erotic. Lirismul rezultă, în majoritatea acestor dintîi poeme, din contemplaţia unită cu reflecţia, ceea ce conduce fie la crochiuri fine, picturale, la naturi moarte *(„Pe malul lacului / toamna se cunoaşte după bărci. / Trase cu de-a sila pe ţărm /zac cu burţile în sus / organizînd ca peştii"),* fie la punerea sub lupă a unor trăiri infinitesimale (căci reflecţia sporeşte totdeauna dimensiunile), a unor stări *(„ Oboseala ca un munte de nisip /şi toate lucrurile abia palpitînd/ cu gîtul îndoit").*

Putem determina în primele trei cărţi ale lui Marius Robescu şi un univers predilect pentru melancolicele lui reverii. Elementele principale ale acestui univers sînt marea (sau lacul), cerul (sau aerul, sau norul), păsările, barca şi vegetaţia de toamnă. Psihologic, somnul sau visul sînt ferestrele prin care poetul priveşte aproape totdeauna spre peisajele lui familiare. Ceea ce era valabil pentru emoţiile morale ale individului nu e mai puţin valabil pentru natura în care ele se obiectivează: o natură în desfrunzire perpetuă, agonică, în destrămare, indicînd aceeaşi întoarcere, nostalgie, regresiune pe care am descoperit-o în celelalte: *„ Carnea şi umbra frunza îşi pierde / cerul se duce cu pînze de nori, / ordinea lor".* Această decădere din ordine mi se pare a caracteriza în gradul cel mai înalt simţirea lirică a lui Marius Robescu, poet cu presentimentul entropiei, dacă pot spune aşa, al morţii cosmice. De aici provine, ca paleativ, nevoia de întoarcere, de ciclicitate. însă într-o poezie subtil eminesciană ca fond, intituiată ***Dorm şi visez,*** chiar şi conştiinţa acestei ciclicităţi ce asigură nemurirea pare îndoită: *„Dorm şi visez iubita mea că dorm / cu tîmpla pe o vină de copac / iar sevele îmi curg peste obraji, / nu pot din lacrime să mă desfac // silit zorii şi căderea serii //să ştiu cum din adine spre trunchiu ars /prin mine suie nul învierii // dorm şi visez iubita mea că dorm / cu tîmpla pe o vină de copac / ca într-un pat însîngerat şi n-am / de plînsul sevelor să mă împac // nici dor nici amintiri de veşnicie / nici aripă de suflet mai înalt, / ci numai osul, carnea, pierdute amindouă / cînd mă va scoate Charon cu barca lui în larg".*

Mi se pare că ***Utopia ninsorii*** din 1975 şi ***Spiritul însetat de real*** din 1979, precum şi ineditele de la finele culegerii prezente, marchează un punct de răscruce în poezia lui Marius Robescu. Diferenţa esenţială este una de registru: minor, iniţial, el devenise major într-o parte a noilor volume. Să notăm cîteva lucruri: reflexivitatea este din ce în ce mai abstractă şi mai radicală; imaginaţia lirică se depoetizează voit, căutînd exprimări mai direct-prozaice, mai realiste; ironia, care era înainte ca un strat de apă freatică, ţîşneşte acum, tot mai des, la suprafaţă în forme dezinvolt polemice, în ***Revenire,*** poetul pare a fi ajuns la conştiinţa unui adevărat program în acest sens: *„Asupra mea*

cade o boare de primăvară / mai rea ca un blestem / ridicîndu-mi sufletul in nări şi-n gîtlej /s-a zis cu destinul de înger /pe care jurasem nenumărate perfidii mărunte / (giftitul mieilor, cintecul turturelei) / iarăşi ochesc în carne nepăsarea / si fac să picure sînge dintr-o nouă simţire // aleluia / îngerii sînt animale fără miros / motiv pentru care / sînt folosiţi cu succes la curăţitul haznelor, / treabă mai bună pentru ei nu există". Inscripţie e şi mai tipică: *„Blestemaţi fie cei care au spurcat neamul poeţilor / Cei care au supt măduvă din osul fratelui lor // în veci fie blestemat viermele în straie de flutur".* Sau concluzia din *Timpul: „prin urmare nimeni nu poate să scrie poezie / dacă nu si-a frînt mai întîi instinctul de conservare".* Aici e un alt Marius Robescu şi el poate spune despre sine în ultima dintre *Stanţe: „Ci nu-mi fu dat să-mi pierd graiul (atita pagubă!) după luni de zile de muţenie. Dar nu dintr-un fagure storc miere cu limba acum, ci dintr-un burete de pis/ă".* Poezia s-a asprit, şi-a pierdut „farmecul" calofil, tristeţile s-au convertit în furie, iar melancolia în dispreţ. *Ador o fărîmă de suflet* e atît de „realistă" şi de prozaic-pamfletară încît nu mai seamănă cu sobrele reverii de odinioară: *„Cînd. unii sună la uşă ca să te căsăpească / iar alţii aşteaptă liniştiţi după ziduri / Ştiind că într-o bună zi te vei duce tu singur / să-ţi vîri capul în laţ // cînd unul behăie tînjind în vigoarea amurgului / iar altul cumpără totul pe un cornet de seminţe / (biata lui copilărie a însemnat minciună şi rapt, /şi virtutea e mai tare dacă n-ai citi nici o carte) // cînd totul se reduce la eficienţa monedei care înfiripă / mereu aceeaşi melodie ruginită în cutia tonomatului / (ferească sfîntul să-ţi fie scirbă să repeţi, / viaţa cere să-l tragi înainte fără ruşine!) // crede-mă că ador o fărîmă de suflet / asemeni unei trîmbe de flori scuturate / pe terenul roşcovan de tenis în duminica paştilor // place-mi mult să fiu eu naiv / şi să nu trag pe nimeni pe sfoară",* în spiritul însetat de real al poetului, moralistul uzurpează tot mai mult pe visător. Chiar dacă aici regăsim, ca şi la început, un anumit aer de epocă (altă epocă), căci orientarea realistă şi prozaică e generală în poezia deceniului din urmă, Marius Robescu îşi păstrează nota de originalitate şi de autenticitate. El e un poet admirabil, prin seriozitate şi cultură, de care va trebui să ţinem seama.

(România literară, nr. 38, 1980)

„Joc şi înviere"

Cine s-ar fi gîndit că *Joc şi înviere* va fi o carte postumă? Marius Robescu, abia trecut de patruzeci de ani, era încă un poet tînăr. Maturitatea liricii lui începuse să se întrevadă o dată cu

Spiritul însetat de real, volumul din 1979, al cărui titlu era împrumutat, în 1980, primei antologii de autor, publicată în colecţia „Hyperion" a *Cărţii Româneşti.* Cînd am comentat-o, la data apariţiei, am remarcat că intimismul visător şi melancolic de pînă atunci făcea loc unui moralism ironic şi cîteodată aspru. Schimbat era şi registrul poetic: confesiv interiorizat, minor, înainte, el devenea reflexiv, dar nu abstract, cu o notă prozaică şi vehementă, care mergea pînă la pamflet.

Joc şi înviere se menţine în cadrul acestei din urmă orientări, în ciuda înfăţişării eteroclite a pieselor care-l compun. Ce ar fi urmat nu mai putem şti. Impresia mea este că poetul nu se fixase deplin la o formulă şi mai tatona. Pe coperta a doua a cărţii de faţă a fost tipărită o mărturisire semnificativă. Cu multă francheţe, Marius Robescu recunoaşte că nu-i sînt nici lui însuşi lămurite „intenţiile profunde" ale liricii sale, ale cărei „ascunzişuri interioare", le aseamănă cu o carapace de broască ţestoasă încrustată cu hieroglife, adăugind a fi preocupat mai ales de „destinul cuvîntului". Să ne oprim la această din urmă constatare, în carte, există cîteva texte care reflectează deschis asupra rostului cuvîntului în poezie. Una din problemele de care poetul e conştient este aceea a rezistenţei pe care cuvîntul o opune *(Sunete): „ Vreau să spun a - dar nu spun decît a /şi mă opresc ca la un plîns de durere, / vreau să spun ap - dar nu spun decît ap /şi tac pe loc asurzit de explozie / vreau să spun apă dar nu spun / decît apă / iar acesta este acum un cuvînt / altceva voiam eu să zic / ce contează / trebuie să port răspunderea vorbelor mele!".*

Sunete, care îşi au rădăcina înfiptă în gîtlejul poetului, sînt ale lui şi totuşi sînt diferite de el: *„Mai mult nu-mi cereţi să explic - / îmi piere graiul!".* Dificultatea este evocată şi în *O altă limbă: „Nu vreau să scriu decît în limba mea / dar parcă o altă limbă mă încearcă / o limbă a splinei o limbă a nisipului / o limbă a fructului şi o limbă / a ochiului pineal, / o limbă care mă muşcă din întîmplare / din greşeală, aşa cum şi eu îmi muşc / limba mea roşie cu atît mai preţioasă... "*

în *Stare de fapt* poetul se compară cu un *„maestru în navigarea cuvintelor",* dar care, *„pilot pe vreme de ceaţă",* şi-a rătăcit *„clopotul de avertizare".* Dincolo însă de aceste lirice speculaţii metapoetice, Marius Robescu n-a trecut, cel puţin în *Joc şi înviere.* Am ilustrat acest strat al poeziei lui nu numai fiindcă autorul însuşi s-a referit la el, în mărturisirea citată, dar şi fiindcă el constituie dovada cea mai clară a răscrucii la care poetul s-a aflat la un moment dat. Astfel de întrebări sînt totdeauna semnul unei schimbări sau a unui impas. E ca şi cum, pierzîndu-şi încrederea în limbaj şi spontaneitate, poezia şi-ar întoarce privirile spre sine, îndoite şi cuprinse de nelinişte.

Deşi nu e împărţit pe cicluri, Joc şi înviere cuprinde poezii felurite, fiind absolut evidentă şovăiala între mai multe drumuri posibile. Voi încerca să descriu volumul din această perspectivă.

La debutul său, Marius Robescu a suferit înrîurirea, între alţii, a lui Nichita Stănescu. Antologia din 1980 nu relua nici una din poeziile respective. Dar, iată, poetul n-a scăpat cu adevărat de toate ecourile. Nu numai că ***Geocentrism*** ne duce cu gîndul la ***Laus Ptolemaei,*** dar poezia titulară şi, apoi, ***Fulgerul încovoiat,*** sînt vădit nichitastănesciene în temă şi în mijloace, printr-un soi de antropocentrism, în care universul întreg este reprezentat ca o extrapolare a umanei anatomii. ***Joc şi înviere*** este, în ciuda materialului străin, o foarte frumoasă poezie: *„Primele cinci degete îşi luară zborul / trăgînd mina după ele hăt departe / trăgind în cer braţul // următoarele cinci degete şi ele / îşi luară zborul răzleţe / trăgînd mîna trăgînd braţul // toate la un loc se strînseră pe o cracă / ciripind trupului ciripind capului / găinăţîndu-se // atunci capul se urcă mai sus / se îmbrăcă în raze / şi se făcu de minune soare // iară trupul se lăsă mai jos / sugindu-şi pîntecul / şi în totul deveni / uite cum se clatină de nimic universul / cum se duce şi vine / pe bietele omului două picioare!*".

De altă factură sînt cele trei ***Bucolice, Pe sărite*** şi ***Dimineaţă.*** La prima vedere, pare a fi vorba de o oarecare nostalgie naturistă, într-un decor modern şi „prozaic" de întoarcere la sat a orăşeanului, poetul strecoară un accent panic, amintind de Blaga clin ***Păţii profetului.*** Pe o „prispă la ţară", schimbînd „vorbe nu prea de soi", oaspeţii şi gazdele beau vin „din pahare modeste": pe neaşteptate, din viţă de vie neînflorită, dar ca trezită din somn. o picătură cade în paharul dus la gură. Am rezumat ***Bucolica a Il-a.*** Nevoia de a regăsi miracolul naiv al naturii nu pare însă satisfăcută. Ea este mai curînd proclamată, cu o doză de ironie, decît trăită cu adevărat. Să fie autentică fericirea din finalul ***Bucolicii a Ill-a?*** Mi se pare că trebuie să privim cu circumspecţie dionisianismul atît de uşor regăsit: *„Miroase a fum a lapte fier şi a balegă / vitele coboară drumul în pantă / proptindu-se zdravăn de pietre / de pe dealuri curg şuvoaie în albia rîului / în colţul meşterul potcovar / ciocane ritmic stricînd efigia / de pe o monedă uzata // sfirşeşte prin a strîmba din dinţi / noi bem vin şi aşteptăm / şi ne tragem la căldură / rîdem / şi jucăm cărţi în prostie // :vîrlindu-ne săgeata din arc / ea ocoli pămîntul şi ne străpunse din spate / (naiv dacă eşti înveţi mai multe!) / copacii stingheri fac paşi spre casă // sîntem veseli, chiar fericiţi! / ne-am regăsit matricea / sîngele nostru sare coarda /prin vine".*

Un moralism direct ne întîmpină cu alte cîteva poezii, prea „clare", după gustul meu *(„Cîndva / pe un gazon des şi proaspăt / in loc de minge / am apucat in mîini o faţă omenească // acesta a fost /primul impuls al încărunţiră" -* ***Primul impuls),*** cărora le prefer fără ezitare parabolele lirice care alcătuiesc mai bine de o treime din carte, în cele mai izbutite, sînt evocate scene banale, cotidiene, de viaţă, cărora i se atribuie o semnificaţie difuză. Mai puţin demistificatoare decît acelea ale primului Marin Sorescu, le seamănă totuşi prin, aşa zicînd, punerea în pagină. Lirismul iese prin interstiţiile dintre planul real şi acela al ideii. Oricît ar fi de previzibilă, uneori, mişcarea poetică, există neapărat în final un mic element de surpriză, care are rolul unei poante, în ***Patina),*** poetul bea ceai şi priveşte cum evoluează pe gheaţă tot felul de *„ domni şi domnişoare / bravi artişti ai alunecării",* îi atrage atenţia un tînăr „cu aripi oblice", care este „un as" al dansului pe patine. Dar un cunoscător îi spune că tînărul de fapt nu patinează, *„ ci de foarte multă vreme încearcă /să cadă pe gheaţă şi nu reuşeşte".* Inversarea motivului îngerului căzut este destul de limpede. Aceste parabole pot fi şi extrem de subtile. Cea mai sugestivă dintre toate, şi una din poeziile antologice ale lui Marius Robescu, mi s-a părut ***Moştenire,*** care deschide cartea: *„Poftim un sîmbure / de acum ai şi tu un rost | pune-l în buzunar / dar ai grijă să nu cadă prin vreo crăpătură / să ajungă în căptuşeală / şi să încolţească naibii acolo // să te pomeneşti că te trag / lăstarii de poale // că-ţi înfăşoară genunchii / rădăcinile lacome // că-ţi iese prin guler / trunchiul vîrtos // încolo fă ce vrei / noi ne spălăm pe mîini // şi aşa / fructul a fost cam crud!".*

Mai puţin mi-au plăcut parabolele în care elementul „realist" lipseşte şi care suferă de o anumită emfază, în ***Cerul comun,*** bunăoară, cadrul şi atmosfera sînt ale lui Emil* Botta, minus însă burlescul compensator de la poetul ***întunecatului april.***

în totul, *Joc* ***şi înviere*** este cartea unui poet adevărat care, dacă ar mai fi trăit, ar fi găsit cu siguranţă cele mai nimerite continuări ale liricii lui inteligente şi sentimental pesimiste, în care erotica nu şi-a găsit aproape nici un loc. *(„Eu, în tinereţe, am suferit mult din dragoste / acum, la maturitate, simt într-adevăr mîngîierea femeilor / rana nevăzută din podul palmelor din tălpi şi din coaste / mi-o descoperă ele pe pipăite l şi o redeschid" ~* ***Rana nevăzută),*** severe pînă la austeritate şi lipsă de tandreţe.

(România literară, nr. 5, 1986)